

Regler i Klövkontrollen

Nedan är en sammanfattning av Plan och riktlinjer för organiserad frivillig övervakning avseende fotröta och smittsam digital dermatit (CODD) hos får. Plan och riktlinjer i sin helhet finns att läsa på <https://www.gardochdjurhalsan.se/wp-content/uploads/2023/11/planoriktlinjerklovkontroll2023-09-02.pdf>. De är utformade av Gård & Djurhälsan Sverige AB i samråd med Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA), i enlighet med kraven i Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2015:17) om frivillig organiserad hälsokontroll av husdjur.

Besättningsgenomgång

Programmet bygger på en inledande besättningsgenomgång där klövarna hos livdjuren i besättningen undersöks. Slaktlamm kontrolleras inte. Arbetsmässigt är det en mycket stor fördel och stor tidsvinst om lammen är avvanda och separerade från tackorna, men det är inte ett krav.

Kontrollen genomförs från och med mitten av augusti till mitten av oktober. Då har djuren gått igenom den provocerande period av fukt och värme som behövs för att fotröta ska utvecklas. Besättningen måste bestå av minst 10 st får varav minst 5 st över ett år. Veterinären undersöker samtliga klövar på ett representativt och riskbaserat urval av besättningens livdjur. Samtliga avelsbaggar inklusive egna rekryteringsbaggar ska undersökas. Antal tackor som ska undersökas och på vilket sätt det representativa urvalet ska göras framgår av tabell 1. I större besättningar där olika grupper hålls separerade och endast sporadiska kontakter mellan grupperna sker, ska antal tackor att undersöka beräknas utifrån varje enskild grupps storlek.

Kronrand, klövspalthud, sula och klövkapsel ska inspekteras noggrant. Fem klövar provtas för analys avseende virulent *Dichelobacter nodosus*. Under genomgången förväntas djurägaren aktivt ta del av klövinspektionen för att få kunskap om hur friska klövar ska se ut och vilka avvikelser som kan förekomma. Detta är en förutsättning för att djurägaren sedan ska kunna utföra klövkontrollerna i sin egen besättning. Besättningsgenomgången ska göras av en av Gård & Djurhälsan godkänd veterinär.

Om tecken på CODD påvisas hanteras det i särskild ordning av Styrgruppen för Klövkontrollen.

Djurägarförsäkrans

Veterinärens besättningsgenomgång kompletteras med en Djurägarförsäkrans där djurägaren själv intygar att inga tecken på fotröta eller CODD förekommit i besättningen under året. Ingen form av förebyggande behandling som t ex fotbad får ha förekommit under året. Djurägarförsäkrans förnyas vid varje tillfälle djur ska säljas eller lånas ut från besättningen.

Egenkontroll

Egenkontroll innebär att djurägaren vid någon tidpunkt under året kontrollerat klövarna på besättningens livdjur. Kontrollen kan även utföras av en av Gård & Djurhälsan utbildad klövinspektör, som då signerar egenkontrollen med sin underskrift. Djurägaren måste i dessa fall delta aktivt för att sedan själv kunna bedöma klövförändringar vid andra tidpunkter under resten av året. Kronrand, klövspalthud, sula och klövkapsel ska inspekteras noggrant. Enklast görs detta i samband med

Klövkontrollen

klövklippning. En annan tidpunkt kan vara vid lamning när man är nära djuren. Upptäcker djurägaren förändringar som avviker från det normala och där osäkerhet råder om orsak ska Gård & Djurhälsan kontaktas. Datum för egenkontroll samt iakttagna klövförändringar ska dokumenteras. I egenkontrollen ska också rutiner, kontakter och observationer avseende klövhälsoläget under det gångna året redovisas via Mina Sidor på www.gardochdjurhalsan.se. Halta djur ska alltid undersökas för att orsaken till håltan ska kunna fastställas. Förekomst av andra diagnostiserade klövsjukdomar ska kunna redogöras för och datum för eventuella behandlingar ska kunna redovisas. För att kunna rapportera in den årliga egenkontrollen är det nödvändigt att fortlöpande dokumentera klövhälsoläget i besättningen.

F-status

Besättningsgenomgången och Djurägarförsäkringen ligger till grund för att Gård & Djurhälsan utfärdar F-status inom Klövkontrollen. F-status förnyas antingen genom egenkontroll av djurägaren eller genom besättningsgenomgång av veterinär. I bägge fallen krävs en Djurägarförsäkringen. F-status är giltigt under förutsättning att reglerna för Klövkontrollen följs. Vid försäljning eller andra kontakter ska intyg om F-status alltid kompletteras med en Djurägarförsäkringen utfärdad vid aktuellt datum. F-status förnyas årligen fr. o. m augusti och är giltigt längst t. o. m 1 augusti året därpå.

Nyetableerad besättning

Vid anslutning av en nyetableerade besättning startad efter 1 juni samma år måste giltig Djurägarförsäkringen från den säljande besättningen komplettera den inledande veterinärkontrollen. I nyetableerad besättning som i sin helhet utgörs av djur från F-statusbesättning medföljer inte F-status. Den nya ägaren måste ansluta sig till Klövkontrollen. För förnyat F-status görs en inledande veterinärkontroll vid anslutning för att den nya djurägaren ska kunna utföra egenkontroll året därpå. De inköpta djuren ska då inte ha fotbadats i karantän före veterinärkontrollen.

Vid anslutning av en besättning där mer än 20 % av djuren är nyinköpta samma år ska inte heller dessa nyinköpta djur ha fotbadats i karantän är grundregeln. Undantag kan ges om inköpet sker från F-statusbesättning

Om en besättning ska anslutas till programmet och etableras på gård där en fotrötesmittad besättning eller besättning med okänt status hållits, ska utrymmen där får, getter eller nötkreatur med digital dermatit vistats, vara utgödslande, rengjorda och desinficerade. Utrymmena ska ha varit fria från djur i minst 14 dagar.

Inköp av djur

Vid inköp av djur ska alltid Djurägarförsäkringen från säljaren medfölja oavsett om säljarbesättningen har F-status eller inte. Alla inköp och medföljande Djurägarförsäkringen ska kunna redovisas. Karantän och karantänsbehandling är obligatoriskt vid inköp av djur från besättning utan F-status. Inköp får inte göras från fotrötesmittade besättningar eller från besättningar där CODD påvisats.

Vid import av levande djur ska dessa provtas i karantän avseende *D.nodosus* inklusive virulensfaktorer.

Vid inköp av djur från, eller andra kontakter med, en besättning som importerat djur ska provtagningsresultat avseende *D.nodosus*, virulensfaktorer kunna uppvisas från den säljande besättningen. Alternativt måste djuren provtas av köparen före fotbadet i karantän.

Karantän och karantänsbehandling

- Undersök klövarna och speciellt klövspalten och kronranden på inköpta djur. Ta inte hem djur med misstänkt fotröta eller tecken på CODD!
- Ställ djuren i karantän i minst 4 veckor (separat utrymme) direkt efter hemkomsten och fotbada djuren vid två tillfällen; när de ställs in i och när de tas ut ur karantänen.
- Fotbada i 5–10 minuter i 10 % zinksulfatlösning (ex 1 kg zinksulfatmonohydrat blandas med vatten till 10 liter färdig lösning). Alternativt kan rena klövar sprayas ymnigt. Zinksulfat finns för närvarande endast att tillgå hos Svenska Köttföretagen 010–1308932. Ställ djuren på hårt underlag för att torka i 30–60 minuter.
- Undersök klövarna en sista gång innan djuren släpps ut ur karantänen.

Observera att karantänsreglerna måste följas för att få förnyat F-status!

Planerade kontakter med andra F-status besättningar (sambete, utlåning av bagge mm)

Kontakter får ske med F-status besättningar under förutsättning att kontaktbesättningen kan uppvisa Djurägarförsäkrans. Inspektion av klövarna, karantän och karantänsbehandling av kontaktdjuren rekommenderas alltid, men är inte ett krav vid kontakter med andra F-statusbesättningar.

Planerade kontakter med andra besättningar (sambete, utlåning av bagge mm)

Kontakter får ske med besättningar som saknar F-status under förutsättning att kontaktbesättningen kan uppvisa Djurägarförsäkrans. Vid återförandet av aktuella djur till den egna besättningen ska dessa ställas i karantän och karantänsbehandlas enligt Klövkontrollens regler. Varje kontakt och datum för karantänsbehandling ska kunna redovisas.

Sambete får inte ske med nötbosbesättningar där digital dermatit förekommer.

Oplanerade kontakter med andra besättningar (rymlingar, inhoppare)

Sker oplanerade kontakter med andra besättningar ska du separera dina djur så fort som möjligt från inhopparen/inhopparna. Kontakta därefter snarast Gård & Djurhälsan på telefon 0771-21 65 00 angående vilka åtgärder som ska vidtas.

Riskvärdering till grund för förnyat F-status

För att få ett förnyat F-status ska djurägaren själv ha gjort Egenkontroll. Till grund för riskvärderingen ligger djurägarens dokumentation av inköpta djur, kontakter, karantänsbehandlingar samt resultat av egenkontrollen. Dokumentationen sammanställs av djurägaren och rapporteras via Mina Sidor på www.gardochdjurhalsan.se fr.o.m sista veckan i juli varje år. Senast före årsskiftet ska Egenkontrollen vara registrerad på Mina sidor.

Klövkontrollen

Uppgifter som registreras är:

- Djurkontakter sedan föregående Veterinärkontroll/Egenkontroll samt uppgifter om medföljande djurägarförsäkringen, karantän och karantänsbehandling.
- Datum för egenkontroll.
- Vem som utfört klövkontrollen.
- Redogörelse för vilka klövförändringar som förekommit vid egenkontrollen.
- Förekomst av halta djur, fastställd orsak till hältan samt ev förekommande klövbehandlingar.

Om djurägaren följt Klövkontrollens anvisningar förnyas F-status årligen. Finns tveksamheter i riskvärderingen måste en obligatorisk besättningsgenomgång av veterinär göras för att F-status ska kunna förnyas.

Bedömning av riskvärdering

Inom Klövkontrollen finns en styrgrupp bestående av tre fårhälsoveterinärer. Styrgruppen utför riskvärderingarna och ger anvisningar för åtgärder i särskilda ärenden. Det kan exempelvis vara fall där betäckningstidpunkt gör det omöjligt att genomföra besättningsgenomgångar under föreskriven period, ofrivillig kontakt med fotrötesmittade djur eller svårdiagnostiserade klövförändringar.

Sanering

I de fall där fotröta konstateras vid den veterinära genomgången, eller i de fall där diagnosen ställts tidigare, erbjuds djurägaren hjälp med sanering för att bli av med smittan. Saneringen anpassas efter förutsättningarna på gården och görs i samråd med Gård & Djurhälsan.

Klövkontroll efter sanering

För att erhålla F-status efter sanering görs en ny besättningsgenomgång tidigast 10 månader efter saneringens senaste behandlingsdag.

Smittskyddsrekommendationer

Fårklippare, mönstrare, scannare och andra som besöker besättningen bör följa Gård & Djurhälsans rekommendationer om biosäkerhet <https://www.gardochdjurhalsan.se/wp-content/uploads/2022/06/inkops-och-besoksrekommendationer-211014.pdf>

Subventioner

All provtagning (analyskostnad) vid besättningsgenomgångarna samt reskostnad som överstiger 20 mil totalt är subventionerad till 100 %.

Vid sanering av fotröta erbjuds anslutna besättningar subventioner för veterinärens timtid. Hur stor subventionen är fastställs årligen beroende på vilka medel som erhålls för Klövkontrollen från Jordbruksverket. För 2023 är subventionen 50 % för veterinärens timtid och restid i samband med sanering, samt 100 % för reskostnad som överstiger 20 mil totalt.

Vid misstanke om CODD erbjuds kostnadsfri rådgivning för alla fårägare. Rådgivningen kan ske antingen via telefon eller digitalt och efter bedömning görs vid behov också besök i besättningen. Vid

konstaterad smittsam digital dermatit finns möjlighet till slaktbidrag under förutsättning att särskild saneringsanvisning följs.

Avgifter

- Årlig avgift Klövkontrollen: 500 kr.
- Vid besättningsgenomgång utförd av Gård & Djurhälsans veterinärer: 1350 kr per timme samt 630 kr per timme restid. Milkostnad debiteras upp till 20 mil totalt, 55 kr per mil.

FÅR PLUS - kund: Klövkontrollen kan ersätta eller komplettera det årliga besöket.

- Vid sanering av fotröta: Veterinär timtid i besättningen samt restid i samband med sanering subventioneras med 50 %. Milkostnad debiteras endast upp till maximalt 20 mil totalt.

Moms tillkommer på samtliga avgifter.

Tabell 1. Antal tackor som ska undersökas i besättningar av olika storlek, samt hur det slumpvisa urvalet görs i större besättningar.

Antal tackor inklusive rekryteringstackor	Andel tackor att undersöka	Metod för slumpvis urval
0 – 60	Alla	
61 – 100	3/4 (75%)	Undersök 3 tackor, hoppa över en, undersök 3 tackor osv
101 – 200	1/2 (50%)	Undersök varannan tacka
201 – 300	1/3 (33%)	Undersök var tredje tacka
301 – 400	1/4 (25%)	Undersök var fjärde tacka
401 – 500	1/5 (20%)	Var 5:e
501 – 600	1/6 (17%)	Var 6:e
601 – 700	1/7 (14%)	Var 7:e
701 – 800	1/8 (13%)	Var 8:e
801 – 1000	1/10 (10%)	Var 10:e
> 1000	95 tackor	

I tillägg till antalet angivna tackor ska samtliga avelsbaggar inklusive egna rekryteringsbaggar undersökas.

Ulrika König

Fårhålsveterinär, Ansvarig Klövkontrollen

Karin Lindqvist Frisk

Fårhålsveterinär, Djurslagschef - Får